

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗИЧНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

В статті проаналізовано теоретичні передумови підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації музично-дозвіллевої діяльності учнів, необхідність такої підготовки в системі фахової освіти.

Ключові слова: музичне мистецтво, вплив, формування й розвиток особистості, музично-дозвіллева діяльність.

Зміни, що відбуваються в усіх сферах сучасного суспільства: економіці, політиці, науці, освіті, – вимагають переосмислення вимог щодо професійної підготовки майбутніх спеціалістів різних галузей і, в першу чергу, майбутніх спеціалістів системи освіти.

Саме на вчителя у його професійній діяльності покладена відповідальність за інтелектуальну й морально-естетичну підготовку підростаючого покоління. Особливо значною є роль учителя початкової школи, оскільки він не тільки першим вводить учнів у нову сферу життєдіяльності – навчальну, а й першим цілеспрямовано орієнтує дітей у соціокультурних цінностях життя.

Психолого-педагогічні аспекти означеної проблеми розглядаються у працях, присвячених проблемам професійної підготовки майбутніх вчителів (О. Абдуліна, Ю. Бабанський, І. Зязюн, В. Моляко, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Сластьонин та інші); визначенню індивідуального досвіду та його місця у структурі особистості (Б. Ананьєв, Л. Анциферова, О. Артем'єва, Л. Божович, О. Леонт'єв, А. Маслоу, К. Платонов, К. Роджерс, В. Роменець, Ф. Шелінг та інші); формуванню досвіду ставлень (І. Бех, О. Бодальов, М. Дригус, О. Лазурський, Б. Ломов, В. Мясичев та інші) тощо.

Автори наукових досліджень у галузі підготовки вчителя в системі вищої педагогічної освіти, формування особистості сучасного педагога-вихователя (І. Д. Бех, Б. А. Брилін, Ф. М. Гоноболін, Р. С. Гуревич, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, А. Й. Капська, Н. Є. Мойсеюк, В. А. Роменець, В. А. Сластьонін, М. І. Сметанський, С. О. Сисоєва, Г. С. Тарасенко, А. І. Щербаков та інші) відзначають необхідність пошуку шляхів та засобів професійного становлення майбутнього вчителя, а також вказують на недостатню розробленість цієї проблеми, особливо щодо виховання у позанавчальний час.

До факторів, які визначають професійну підготовку вчителя, необхідно віднести: педагогічну майстерність, питання його творчого розвитку, впевненість у своїх силах.

Сфера професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи багатовимірною та багатоплановою, тому неможливо залишати поза увагою такий аспект, як підготовка до ефективної діяльності в сфері культурно-дозвіллевої й, зокрема, музично-дозвіллевої діяльності учнів в умовах освітнього закладу.

У вітчизняній практиці організації дитячої дозвіллевої діяльності поряд із традиційно працюючими фахівцями введена підготовка соціальних педагогів, функціональними обов'язками яких є організація дозвіллевої діяльності в усіх її формах. Водночас володіння теорією й методикою педагогічної організації дозвілля не є прерогативою вищезазначених фахівців.

Зважаючи на вищезазначене метою даної статті є аналіз теоретичних передумов підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації музично-дозвілєвої діяльності учнів.

Аналіз наукової літератури свідчить про складність і багатогранність даної проблеми. Зокрема, дозвілля та дозвілєва діяльність розглядаються як важливі категорії гносеології (Агацци, Аристотель, Гесіод, Де Шарден, Дж. Локк, Ф. Лосєв, І. Кант, Г. Гегель та інші); як процес та результат освоєння емпіричних знань та їх практичного втілення (О. Аверін, Н. Вахтомін, А. Уваров та інші); як форма духовно-практичного освоєння світу (В. Іванов, А. Лой, Л. Солонько та інші); як основа та результат буття людини (У. Джеймс, Т. Титаренко, Б. Рассел та інші); як пізнавально-ціннісне відображення дійсності (В. Александров) тощо. Предметом естетико-філософських та культурологічних досліджень стали категорії “дозвілля” (О. Бойко, І. Зязюн, Л. Долматова, М. Каган, К. Островський, Л. Столович, В. Толстих та інші), “дозвілєва діяльність” (Л. Акулова, А. Альохін, Ю. Борєв, Ю. Бочелюк, Д. Д жола, С. Замашна, Н. Крилова, В. Кудін, Л. Новікова та інші), “культурно-дозвілєва діяльність” (М. Аріарський, В. Водзинський, Д. Генкін, Г. Карпов, О. Марков, О. Тріодін, А. Тихонова та інші), особливості педагогіки дозвілля (А. Воловик, В. Воловик, В. Кірсанов, І. Петрова, В. Піча та інші).

Проблема організації культурно-дозвілєвої діяльності, у тому числі й музично-дозвілєвої, частково висвітлювалась у багатьох працях, присвячених питанням залучення особистості до музично-естетичних цінностей (В. Дряпіка, І. Куликова, І. Климук, І. Орлова, Г. Панкевич, Н. Свищинська, А. Сохор, Ю. Юцевич та інші); фахової підготовки вчителя загальноосвітньої школи (О. Апраксина, Л. Арчажнікова, Д. Кабалєвський, М. Михаськова, Г. Падалка, А. Пілічкаускас, В. Яконюк та інші); підготовки до провадження музично-дозвілєвої діяльності майбутнього вчителя загальноосвітньої школи у вищих педагогічних закладах (І. Арановська, С. Барановська, В. Мішєдченко, Л. Кожевнікова, О. Рябініна, С. Чабан та інші).

Однак у літературі, присвяченій організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів початкової школи категорія “музично-дозвілєва діяльність” поки що не знайшла визначення й достатнього аналізу. Окремі дослідження лише частково торкаються питань цієї проблеми, що негативно позначається на практиці виховання учнів молодшого шкільного віку. Не приділяється належної уваги виявленню особливостей і методики організації та проведення музично-дозвілєвої діяльності як невід’ємної складової фахової підготовки студентів факультетів початкового навчання у вищих педагогічних навчальних закладах.

Курс на гуманітаризацію системи освіти активізував пошуки нового педагогічного мислення, просунув процес оновлення освітньої політики й основних підходів до конструювання педагогічних систем та технологій. Пошуки ефективних засобів удосконалення професійної підготовки вчителів початкової школи приводять до розробки нових технологій, пов’язаних з орієнтацією на саморозвиток й самоудосконалення.

В ХХІ столітті в сфері культурного дозвілля формуються нові напрями. Технології цих напрямів припускають, широке використання суспільних духовно-культурних цінностей та забезпечення особистості умов для включення у різноманітні творчі види діяльності.

На сучасному етапі здійснений цілий ряд досліджень, присвячених проблемам молодіжного дозвілля. Це роботи К. Г. М'яло, В. Я. Сургаєва, В. Т. Лисовського,

Л. Ф. Боженко, І. В. Бестужева-Лади, В. В. Скороходова, Н. В. Котельникової [8, с. 87].

У Національній державній комплексній програмі естетичного виховання одним із основних завдань навчального процесу визнано формування у підростаючого покоління високих духовних запитів і музичних смаків шляхом відродження національної культури, збереження її надбань [3, с. 29-52].

Чільне місце в розвитку особистості відводиться естетичному вихованню молодого покоління засобами музичного мистецтва, які формувалися на ґрунті народної педагогіки в загальноєвропейському контексті.

Музичне мистецтво як важлива складова світового полікультурного простору завдяки універсальності його інтонаційно-образної мови, який кодує та передає зрозумілу для всіх народів змістову інформацію, дозволяє сучасним дітям та молоді входити в діалог з різними культурами й розширяти таким чином свій власний духовний світ [1, с. 90-92].

Обмеження залучення учнів до музичного мистецтва лише уроками музики ускладнює індивідуально-диференційований підхід до кожного учня, однак за допомогою музично-дозвіллевої діяльності ці межі можна розширити, даючи дітям можливість виражати власну індивідуальність у музично-творчій діяльності [4, с. 45].

Нині існування особистості відбувається в стрімкому, динамічному, неоднозначному світі, її розвиток має змістовну соціальну складову, яка суттєво впливає на соціальну стабільність. Тому сучасну педагогіку так цікавить розвиток особистості у сфері дозвілля, адже саме в цій сфері людина самореалізується та саморозвивається. У свою чергу, культурно-дозвіллева діяльність є одним з найважливіших засобів реалізації сутнісних сил людини [8, с. 31].

Культурно-дозвіллева діяльність – це процес створення, розповсюдження й примноження духовних цінностей, а також один з найважливіших засобів активізації сутнісних сил людини та оптимізації соціокультурного середовища, що її оточує.

Музично-дозвіллеву діяльність розуміємо як складову культурно-дозвіллевої діяльності, спрямовану на вищий духовний та всебічний розвиток особистості засобами музичного мистецтва. Чотири функції дитячого дозвілля – розвиваюча, пізнавальна, розважальна та освітня найбільш вдало суміщуються саме в процесі музично-дозвіллевої діяльності.

Готовність майбутніх учителів початкових класів до організації музично-дозвіллевої діяльності учнів ми можемо визначити за наступними елементами: ціннісне ставлення до професії вчителя, знання об'єкта професійної діяльності; бачення *змісту музично-дозвіллевої діяльності* як частини культури; оволодіння системою конструювання *змісту музично-дозвіллевої діяльності*, високий рівень самореалізації вчителя; цілеспрямованість; творча самостійність, потреба у саморозвитку та самовихованні.

Найбільш продуктивно дана тенденція виражається в нерегламентованому дозвіллевому спілкуванні, традиції якого сходять до епохи античності, де дозвілля розумілося як процес та результат реалізації фундаментальних цінностей суб'єкта соціально-культурної діяльності [10, с. 33].

Розгляду проблем впливу музичного мистецтва на розвиток духовного світу особистості присвячена значна кількість праць в різних галузях – філософії, педагогіці, психології, естетиці, музикознавстві.

Наприкінці ХХ століття філософами, естетиками, педагогами, психологами, культурологами, мистецтвознавцями активно розроблялись загальні питання теорії художньо-естетичного виховання (Б. Теплов, І. Зязюн, Д. Джола, А. Щербо, В. Шацька),

питання специфіки естетичного виховання молоді на різних вікових рівнях (А. Верем'єв, К. Гавриловець, М. Верб), проблеми виховання творчих здібностей засобами природи, музики, художнього слова тощо (С. Анічкін, Д. Кабалевський, Л. Коваль, Т. Левченко, Б. Лихачов, Г. Петрова, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський та інші).

У структурі людських художніх уподобань музика посідає перше місце за обсягом споживання, випереджаючи інші види мистецтв. Вона виступає як самостійний вид або є компонентом багатьох інших видів мистецтв, формує середовище, створює унікальні умови людському загалу сприймати прекрасне в житті та мистецтві [10, 54].

Аналіз сучасних досліджень у галузі музичної педагогіки надає нам можливість виявити нові підходи в науково-теоретичному обґрунтуванні моделей організації музично-дозвіллевої діяльності та розвитку творчих здібностей учнів, основою яких стали дослідження Ю. Алієва, Н. Білявіної, І. Беспалько, Н. Гузій, Н. Коваленко, Л. Куленко.

Теоретичні основи культурно-дозвіллевої діяльності як методологічної засади вивчали М. Аріарський, В. Водзинський, Д. Генкін, Г. Карпов, О. Марков, О. Трієдин, А. Тихонова та інші.

Проблеми моделювання культурно-дозвіллевих процесів дозвіллевих технологій та організаційно-методичних форм роботи досліджувалась у роботах Н. Бабенко, Ю. Ключко, Н. Самойленко, І. Сороки та інших.

Таким чином, від учителя початкової школи, його фахової підготовки та готовності до організації музично-дозвіллевої діяльності учнів багато в чому залежить прогрес сучасного і майбутнього стану суспільства й країни. Та сучасний учитель тільки тоді зможе успішно реалізувати ці завдання за умови оволодіння основними компонентами професійної підготовки (загальною культурою, педагогічною майстерністю, творчою активністю), коли рівень його підготовки буде адекватним до вимог, які висуває суспільство до системи державної освіти.

Література:

1. Асафьев Б. В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании / Б. В. Асафьев. – Л. : Музыка, 1973. – 144 с.
2. Державна національна програма "Освіта" ("Україна ХХІ століття") [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-563.html>
3. Національна державна комплексна програма естетичного виховання: Проект / уклад. : І. А. Зязюн, О. М. Семашко // Рід. шк. – 1995. – № 12. – С. 29-52.
4. Михайличенко О. В. Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія / О. В. Михайличенко. – Суми : Наука, 2004. – 210 с.
5. Овчарук О. В. Розвиток музично-педагогічної думки в Україні на початку ХХ століття (1905-1925 рр.) / О. В. Овчарук : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – К., 2001. – 20 с.
6. Федій О. А. Естетотерапія. Навчальний посібник / О. А. Федій. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 256 с.
7. Концепция. Художественное развитие как путь к гуманизации школы. – М. : НИИ школ, 1992. – 16 с.
8. Суртасв В. Я. Соціально-педагогічні особливості молодіжного дозвілля. – Ростов-на Дону, 1997. – 198 с.
9. Сухомлинский В. А. Как воспитать настоящего человека / В. А. Сухомлинский. – М. : Педагогика, 1990. – 54 с.
10. Терентьева Н. А. История и теория музыкальной педагогики и образования : учебное пособие в 2 ч. / Н. А. Терентьева. – С-Пб. : Образование, 1994. – 1 ч. – 167 с.; 2 ч. – 148 с.
11. Шевченко Г. П. Эстетическое воспитание в школе / Г. П. Шевченко. – К., 1985. – 87 с.

Власова Е. Б. Теоретические предпосылки подготовки будущих учителей начальной школы к организации музыкально-досуговой деятельности учащихся.

В статье проанализированы теоретические предпосылки подготовки будущих учителей начальной школы к организации музыкально-досуговой деятельности учащихся, необходимость такой подготовки в системе профессионального образования.

Ключевые слова: музыкальное искусство, влияние, формирование и развитие личности, музыкально-досуговая деятельность.

Vlasova O. Theoretical background of training future primary school teachers to organize musical and recreational activities of students.

The article is about the analysis of the theoretical pre-conditions of the future teachers' preparation of the primary school and about the organization of the musical leisure activity of the pupils, also about the necessity of such preparation for the system of trade education.

Keywords: musical art, influence, creation and formation of personality, the musical leisure activity.

Голік О. В.

**Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця**

“ПРИХОВАНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА” (“HIDDEN CURRICULUM”) ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З МЕДИЧНОЇ ДЕОНТОЛОГІЇ

У статті досліджується сутність “прихованої навчальної програми” (“hidden curriculum”) і її вплив на формування у майбутніх лікарів предметних компетентностей з медичної деонтології. Крім того, визначається її зворотній ефект у випадку, коли вона залишається проігнорованою чи невизнаною.

Ключові слова: медична освіта, медична культура, соціалізація, деонтологія в медицині, предметні компетентності з медичної деонтології, “прихована навчальна програма” (“hidden curriculum”), цинізм.

За останні роки інтерес світової медичної спільноти до деонтологічних проблем значно виріс, у зв'язку з чим проголошується необхідність переосмислення та приділення більшої уваги деонтологічному вихованню майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах. Це є результатом, перш за все, зростання кількості скарг, які надходять від пацієнтів, невміння та небажання лікарів плекати міжособистісні відносини з пацієнтами, нового підходу до пацієнта як до споживача, моральних труднощів, які виникають внаслідок розвитку технологічної медицини. Незважаючи на те, що технічна інформація та передача технічних навичок традиційно вважаються основою медичної освіти, суть самої медичної освіти – це процес моральної адаптації до культурних норм, які притаманні саме цій сфері діяльності, тобто кожний студент із першого року навчання проходить процес соціалізації. Медична освіта – це процес моральної соціалізації, і ми визнаємо, що медична культура відрізняється від інших професійних культур морально-етичними переконаннями й правилами поведінки. Саме тому навчальна програма в медичному ВНЗ повинна враховувати всі очікування суспільства від майбутнього лікаря, а саме: високий рівень теоретичних і практичних знань та повну соціалізацію.